

ՄԱՐԿ ԳՐ-ՄՅԵՏԻՓՈ

ԱՂՄԿԱՅՈՅՉ ԳՈՐԾ

Թարգմանեց

Ն. Ս. Տէր-Մ... լեւան

ՀՐԱՏԱՐԱԿԵՑ Զ. ԵՂԻՆԱՆՑ

84
Մ-88

Բ Ա Ք Ո Ի

Տպարան Ա. Անտոնյանի

1903

84
Մ-88

այ.

ՄԵՐԿ ԳԸ-ՄՕՆՏԻՓ

20 APR 2006

179 NOV 2010

987

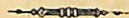
ԱՂՄԿԱՅՈՅՉ ԳՈՐԾԸ

Թարգմանեց

Ն. Ս. Տէր-Մանուէլեան

ՀՐԱՏԱՐԱԿԵՑ Զ. ԵՂԻՆԱՆՅ

Բ Ա Ք Ո Ւ

Տպարան Ս. Անտոնեանի

1903

04 07 2013

6797

ՅԱՐԳԱՆԱՑ ՆՈՒԷՐ

ՄԵԾՊԱՏԻ ՊԱՐՈՆԳ

Մ. Յ. ՊԱՊՈՎԵԱՆՅԻՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Дозволено Цензурою. 21 Февраля 1903 г. Тифлисъ.

ԻՒՐ ՈՒՍՈՒՑՁԱԿԱՆ ԲՍԱՆԵԻ ՀԻՆԳԱՄԵԱՅ

արդիւնաւոր գործունէութեան

4894-50

ՀՐԱՏԱՐԱԿԶԻՑ

ԱՂՄԿԱՅՈՅՁ ԳՈՐԾԸ

Դատարանի դահլիճն է: Ներս են բերում մեղադրեալին, որը քսանհինգ տարեկան մի սևահեր երիտասարդ է՝ ամուր մարմնակազմով և վճռական հայեացքով: Նա անցնում է հանգիստ գնացքով, սեղմում է իւր փաստաբանի՝ պ. Զ.-ի ձեռքը, գլուխ է տալիս դատաւորին և նստում է: Վկաներին հարց ու փորձի ենթարկելուց յետոյ, նախագահը խօսելու իրաւունք է տալիս պ. Զ.-ին և ահա, ընդհանուր լուսթեան մէջ լսում է փաստաբանի ձայնը.

— Պարոնայք դատաւորներ և երզուեալներ.

«Հարիւր տարին մի անգամ, ոչ աւելի, պատահում են այնպիսի ոճիրներ, որպիսին այժմ դուք դատում էք: Չեր առաջ կանգնած է մի մարդ, որը գիտէ, թէ ձեզնից է կախուած իւր ապրելը կամ մեռնելը և հանգիստ խղճով ու

հոգու անդորրութեամբ սպասում է ձեր վճռին: Բայց չը կարծէք, թէ նրա դէմքի վրայ արտացոլուած է յոյսը՝ թէ իրեն կարդարացնեն, ոչ, նա այդ չի ցանկանում, այլ նա միայն զիտակցում է իւր վարմունքի արդարացիութիւնը: Նա զիտէ, որ ինքն սպանել է և առանց զարհուրանքի նայում է այն բանին, ինչ որ կատարել է—նա սպանել է իւր մօրը և նրա դէմքը չի գունատուում: Սակայն նա ցինիկ չէ, նա չէ պատկանում այն պարծենկոտ մարդասպանների թուին, որոնց պաշտպան է հանդիսանում Փարիզի հոգեբանութիւնը: Նա չի նմանում այն ֆանֆարօն-մարդասպաններին, որոնց համար սպանութիւնը խաղալիք է: Քօլլէջում նա ձեր որդիների հետ միևնոյն նստարանի վրայ է նստած եղել... Գուր շնորհաւորել էք նրա ուսանողական յաջողութիւնները և, շատ կարելի է, քննութիւններից յետոյ սեղմել էք նրա ձեռքը:

«Ի՞նչն է եղել պատճառը՝ կատարելու այդ սոսկալի յանցանքը, որը մի վայրկեանում փառաւոր ապագայ խոստացող երիտասարդին փոխարկեց ոճրագործի: Օ՛, պատճառը կրքի կամ խելացնորութեան մէջ մի փնտռէք, այլ դիմեցէք աւելի շուտով պատուի զգացմունքին, պատուի կուտին, որը, որպէս նախնական դաւանանք, ստեղծում է նահատակներ, ֆանա-

տիկսաներ, մարանշոյներ...

Ղուի ժիլբէրի իսկական ազգանունն ժիրօօ: 1885 թուին, տասն տարեկան հասակում նա մտաւ Նիմի քօլլէջը, որտեղ եկել է իւր մօր հետ, որը դեռ բաւականին երիտասարդ էր: Մայրը հազնուած էր պարզ կերպով և երեւում էր, որ պատկանում էր ամենայարգելի կանանց թուին: Որդուն գրած նրա բոլոր նամակները համակուած էին խիստ ջերմ սիրով, որը պաշտաման էր հասնում, ուստի և բոլորն էլ զարմանում էին, որ նա ուշ-ուշ էր այցելում որդուն՝ տարուայ մէջ միայն երկու անգամ: Ամառուայ արձակուոյններին ժիլբէրը մնում էր քօլլէջում և յաճախ գանդատուում էր, որ ինքը միւս ընկերների նման չի կարողանում անցուցանել Փարիզում այդ ժամանակը, սակայն մայրը այդ մասին արած նրա բոլոր խնդիրներին մերժումով էր պատասխանում: Այդ կինը, որ աւելի քնքոյշ խօսքեր չէր ճարում որդու վերաբերմամբ ունեցած իւր սէրն արտայայտելու, չէր թոյլ տալիս նրան նոյն իսկ խօսք բացելու այդ մասին: Բարձր դասարանների աշակերտների մէջ ստեղծուեցաւ նրա մօր մասին մի առասպել. նրանք վճռեցին, թէ Ղուիի մայրը ապօրինի կերպով կենակցում է ուրիշի հետ... և հէնց որ երևան եկաւ այդ ա-

ուակը, սկսուեցան ասէկօսէներն ու դատողութիւնները:

Այն աշակերտների ծնողները, որոնց մօտ գնում էր Լուին, յուզուեցան և ճշմարտութիւնն իմանալու համար դիմեցին դպրոցի գլխաւոր ղեկավարին: Սա պատասխանեց, թէ երբէք որ և է վատ բան չէ լսել տիկին ժիւրէրի մասին և որ նա երկրորդ անգամ ամուսնացած չէ ու որ և է մէկի հետ ապօրինի կապ չունի: Որդին նամակներն ուղարկում էր մօրը Փարիզի մօտ ունեցած իրենց կալուածքը: Դպրոցի ղեկավարը սխալուել չէր կարող: Երբ մենք, աշակերտներս, հարցնում էինք Լուին իւր մանկութեան մասին, նա մեծ սիրով նկարագրում էր իւր մայրական տունը, այնտեղ անցուցած իւր կեանքը, և այդ կեանքի բոլոր մանրամասները ցոյց էին տալիս, թէ որքան սիրելի յիշատակներ կան նրա սրտի մէջ: Լուին ասում էր մեզ, թէ ինքը քնում էր մօր սենեակում, պատմում էր իւր պառաւ դայեակի մասին, որը մ'նում էր իւր հետ, երբ մայրը գնում էր ուրիշ տեղ, ինչու որ դեռ այն ժամանակ էլ մայրը յաճախ թողնում էր նրան մենակ: Պատմում էր բազմաթիւ խաղաղքների, պատկերների և գրքերի մասին, որոնցով լցուած էին նրա դարակներն ու պահարանները:

«Ոչ որ մեզնից չէր յայտնում Լուին իւր կարծիքը, սակայն մենք հաստատապէս համոզուած էինք, որ նա ապօրինի գաւակ էր՝ բոլորովին հակառակ այն բանին, որ աշխատում էր ներշնչել մեզ մեր գլխաւոր դաստիարակը և մեղադրում էինք ժիւրէրին այն գաղտնիքի համար, որը քօղարկում էր նրա ծագումը: Չուտով նրա մէջ նկատուեցաւ մի ինչ-որ խռովութիւն, նա դարձաւ մռայլ, սկսեց ձգտել միայնութեան, փախչում էր ընկերներից՝ ինքն էլ չը հասկանալով, թէ ինչո՞ւ և այդպէս էլ աւարտեց փիլիսոփայութեան դասընթացը:

«Լուի ժիւրէրի՝ քօլլէջն աւարտելուց երկու տարի յետոյ ես պատահեցի նրան Լատինական արուարձանում: Ես այդ ժամանակ աւարտել էի իրաւաբանական ֆակիւլտէն, իսկ նա նոր սկսել էր բժշկականութիւն սովորել: Ինձ թուեցաւ, որ Լուին աւելի տխուր էր այժմ: Երբ նա խօսում էր, նրա աչքերն անբնական կերպով շուռում էին և թւում էր, թէ նրա հայեացքն ուզում էր թափանցել մռայլ ապագայի մէջ: Սակայն ոչ մի դժբաղդութիւն չէր պատահել նրան: Հագուստին նայելով, Լուին աւելի քան լաւ էր ասլրում նիւթականի կողմից, բայց ակնյայտ էր, որ նա չէր օգտուում հարստութեան շնորհից: Ես խօսեցի նրա հետ

մօր մասին:

«—Ա՛խ, բարեկամս,—ջերմութեամբ ասաց նա,—ինչքան ապերախ էի ես նիմում գտնուածս ժամանակ, որ աշխատում էի թափանցել նրա կեանքի գաղտնիքը: Խեղճ կիներ խոստովանեց ինձ, որ կառավարում է մի մեծ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւն, որի մէջ պեռ շատ վազուց նա դրել է իւր ամբողջ գրամագլուխը: Յէնց այդ է եղել պատճառը նրա յաճախակի տնից հեռանալուն, յանկարծակի և անբացատրելի վերադարձներին: Այդ բոլորի հիման վրայ էին մեղադրում նրան, սակայն էապէս դրանք կապուած էին նրա դժուարին գործի հետ, որն այնքան ժամանակ և հոգսեր էր պահանջում:

«—Բայց ինչո՞ւ,—հարցրի ես,—նա այդպէս ուշ է բացատրել ձեզ այդ բոլորը: Եթէ այն ժամանակ, երբ դուք ապրում էիք նիմում, նա ասէր ձեզ իւր պարապմունքների մասին, ապա բոլորն էլ յարգանքով կը վերաբերուէին նրան և հասարակական կարծիքը նրա մասին կը դադարէր աննպաստ լինելուց:

«—Մայրս կատարելապէս իրաւունք ունի սօսելու, թէ ոչ որ իրաւունք չունի թափանցելու նրա կենցաղի մէջ:

«—Ի հարկէ, բայց...

«—Բացի այդ,—աւելացրեց նա աւելի ևս եռանդով,—նա հպատակում է կեղծ ամօթի զգացմունքին, որ գովելի է և ստիպում է մի կարգ կանանց ծածկելու մի կտոր հացի համար իրենց յանձն առած աշխատանքը, երկիւղ կրելով, որ հասարակութեան մէջ կարող են նայել նրանց, որպէս դիրքը կորցրած մարդկանց վրայ:

«Իրան ես ոչինչ չը պատասխանեցի: Սեպհական արժանապատւութեան զգացմունքը թէկուզ չափազանցրած լինի այն, միշտ յարգելի է: Բացի այդ, ես ուրախ էի, որ ցրուեցան իմ կասկածները: Ես սկսեցի ամաչել, որ կասկածել եմ տիկին ժիրլէրի վրայ և որոշեցի բարեկամական յարաբերութեամբս քաւել իմ գաղտնի յանցանքը:

«Աւրիի սառն արտաքինի տակ գտնուում էր մի քնքոյշ և բարի սիրտ: Պատահելով նրա հետ յաճախ, անկարելի էր չը նկատել նրա մեծահոգութիւնը, կեղծելու անընդունակութիւնը և նոյնպէս այն, որ նա անկարող էր իւր յարաբերութիւնների մէջ առաջնորդուել նիւթական շահերով: Ուրեմն ի՞նչն էր պատճառն այն սարսափելի վշտին, որն ուղղակի հալում էր նրան: Ո՛ր անազնիւ կիներն էր կանգնել այդ արարածի ճանապարհին, որը ստեղծուած է նրա համար, որպէսզի ծնկաչոք պաշտէ իւր սիրա-

ծին: Իմ հարցին նա պոտաախօանեց կատարեալ անկեղծութեամբ:

«—Գուր սխալուում էք, սիրային կապ ես չունիմ: Բոլորի նման ես էլ յափշտակուել եմ կանանցով, բայց ես սիրունի չունիմ:

«—Ինչո՞ւ էք հրում դուք այդ զգացմունքը ձեզնից, որ կարող է աւելի շափով տիրապետել ձեզ, քան մի ուրիշին:

«—Ուղղակի նրա համար, որ ձեր ասած կանանցից ոչ մէկը չի դիւր եկել ինձ, իսկ նրանք, որոնց վերաբերմամբ ես սէր եմ տածել, դրանք էլ երես են դարձրել ինձանից:

«—Ձեմ հաւատում:

«—Կուզէք, կապացուցեմ: Գուր ճանաչում էք օրիորդ դը-Պարզին:

«—Ֆնդապետ դը-Պարզի՞ աղջկան, որը թէև աղքատ, բայց յարգելի մարդ է:

«—Ճէնց նա ինքը: Ես գործադրեցի ամեն միջոց, որպէսզի մերձենամ նրանց հետ... օրիորդի հետ: Ֆնդապետի նիւթական դրութիւնը թոյլ էր տալիս ինձ մտածելու, որ նա չէր կասկածիլ, թէ ես իւր աղջկայ օժիտի վրայ աչք ունեմ: Իրաւունք ունէի ես այդպէս մտածելու:

«—Ի հարկէ, յետոյ:

«Աուին ոյժ գործ դրեց իւր վրայ և շարունակեց:

«—Յետոյ: Մի անգամ երեկոյեան ես գընդապեալին տեսայ իւր աղջկայ հետ Օդէօնի հրապարակում և ուղղուեցայ նրանց կողմը, իսկ դը-Պարզը, տեսնելով իմ դիտաւորութիւնը, աշխատում էր խուսափել հանդիպումից, առանց այդ բանն զգալ տալու ինձ: Ես ցանկացայ որոնել նրան, որպէսզի բացատրութիւն խնդրեմ, բայց ամբօխի մէջ չը կարողացայ գտնել նրան: Ես ուղղուեցայ դը-Պարզի բնակարանը, որ Cassette փողոցումն է գտնուում: Ինձ ասացին, որ երկու օր առաջ նա տեղափոխուել է ուրիշ տեղ, առանց իւր նոր հասցէն թողնելու:

«—Իսկապէս՝ տարօրինակ բան է այդ: Բայց այդ բոլորը կարող է մի հասարակ թիւրիմացութիւն լինել, որը չը պէտք է ազդէ ձեր կեանքի վրայ:

«—Եթէ դը-Պարզի հետ պատահած դէպքը միակը լինէր, ես կարող էի համաձայնուիլ ձեզ հետ, բայց տեսէք...—Նա նորից խորը հառաչեց,—տեսէք, միևնոյնը կրկնուել է ամեն անգամ, երբ ես մերձեցել եմ մի որ և է ընտանիքի հետ և յոյս եմ ունեցել այդ ընտանիքի անդամը լինելու: Սկզբում ինձ ընդունում էին վերին աստիճանի սիրով, խրախուսում էին, թուի թէ բաւականութիւն էին գտնում իմ այցելութիւնները մէջ, բայց չէր անցնում երկու-երեք շա-

բաթ և ինձ փայփայող ընտանիքն սկսում է հեռանալ, խուսափել ինձանից և միևնույն ժամանակ միջոց չէր տալիս հարցնելու այդ փոփոխութեան պատճառը:

«Նեարդային դոզն ստիպում էր դժբաղդ երիտասարդի ատամներն իրարու զարնուելու, դէմքի կուշ եկած մկանունքների կաշին սարսափելի կերպով ձգում էր: Նախկին կասկածները նորից զարթնեցին իմ մէջ: Ես յիշեցի աիկին ժիլբէրի խորհրդաւոր այցելութիւնների մասին եզած խօսքերը և ինձ կրկին թուեցաւ, որ Լուիից այդպէս տարօրինակ կերպով խուսափելու գաղտնիքը այդ կնոջ մէջ պէտք է փնտռել: Սակայն, մտածելով քիչ, ես ցրուեցայ այդ կասկածները: Ինչքան և մեծ լինին այդ յանցանքները, քանի որ նա այդ յանցանքները բացարձակօրէն չի գործել, դրանք չէին կարող զրգուել երիտասարդի դէմ այդպիսի ատելութիւն: Նրա դիւրքն ունեցող կինը, ի հարկէ, ամեն միջոց, ամեն խորամանկութիւն գործ կը դնէր, որպէսզի ծածկէ իւր արարքները, բայց եթէ այդ արարքներից մի որ և է մաս երևան է եկել, ապա այդ մասին մարդկանց խիստ սահմանափակ թիւ կարող էր իմանալ, ուրեմն բարեկամիցս հասարակութեան փախչելը չէր կարող դրանով բացատրուել: Այն բոլորի մէջ,

պարոնայք, ինչ որ ես գիտէի, այնքան արտասովոր բան կար, որ ես ակամայ հարց էի տալիս ինձ. «Արդեօք, ժիլբէրը խելագար չէ»: Զուտով իմ կասկածներն աւելի ուժեղացան:

«Ես սպրում էի Զատուի շրջակայքում և ցանկացայ այցելել Լուիին: Օրը կիրակի էր և ես գիտէի, որ նրան տանը կը գտնեմ: Յիրաւի, շուտով ինձ տարան սեղանատունը: Այնտեղ, պարոնայք, ինձ սպասում էր այն տպաւորութիւններից մէկը, որոնք մարդու ամբողջ կեանքի ընթացքում չեն մոռացւում: Ես տեսայ Լուիի մօրը և իմ առջև պատկերացաւ մայրական սիրոյ ամենամաքուր և կատարեալ օրինակը: Այդ կնոջ լեզուն, շարժուածքները, աչքերն ինչ ցոյց էր տալիս, թէ նա սովորած է պարհային կեանքին, իսկ նրա հայեացքը, որ լուրւած էր որդու վրայ, ցոյց էր տալիս, որ նա ունէր միայն մի գերագոյն ձգտում—շրջապատել որդուն ամեն յարմարութիւններով և միջոցներ տալ նրան ճաշակելու կեանքի բոլոր արախութիւնները: Իմ կարծիքն աւելի ամրապնդուեցաւ, երբ իմ այնտեղ գնալուց մի քամանցած նա վեր կացաւ և պատրաստուեցաւ գնալու:

«—Գու արդէն գնում ես, մայրիկ:

«—Այո, հարկաւոր է:

«—Ախ, այն... ամսի վերջն է:

«Մայրը բարկացաւ և շփոթուեցաւ: Լուսինն շտապեց ուղղել սխալը:

«—Անգին մայրիկս,—ասաց նա, գրկելով մօրը,—ես մոռացայ ինձ և դու բարկացար, բայց Զ.-ն իմ բարեկամս է, նա գիտէ, թէ դու ինչ ես անում ինձ համար և, կարող եմ երգուել, որ նա չի մատնիլ մեր գաղտնիքը:

«—Հաւատացէ՛ք, տիկին,—ասացի ես խորը յուզմամբ, ես ինձ անազնիւ մարդ կը համարեմ, եթէ երբ և է գէթ մի խօսք ասած լինեմ այն մասին, ինչ որ գիտեմ:

«—Ես հաւատում եմ ձեզ,—հանգստացած ասաց տիկին ժիլբէրը,—բայց Լուսին գիտէ, թէ ինչպէս ես... ստիպուած թագցնում եմ իմ պարապմունքները: Նա չը պէտք է խօսէր այդ այդ մասին:

«Իսկ երբ Լուսին նորից սկսեց արգարանալ, մայրը ծածկեց նրա բերանն իւր գեղեցիկ ձեռքով:

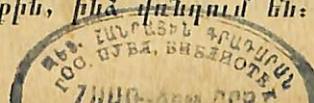
«—Բաւական է, գաւակս: Միթէ մեզ համար միևնոյն չէ, թէ ինչ կասեն կամ կը մտածեն մեր մասին: Սակայն միւս անգամ չը խօսես այդ մասին: Ամենքը չեն նմանիլ բարեկամիդ և աշխատանքն էլ բոլորովին այնպէս չի յարգւում, որպէս դու ես կարծում, մանաւանդ

երբ աշխատում է մի մարդ, որը հասարակական սանդուղքի սրտը աստիճանի վրայ է կանգնած:

«Ասելով այդ խօսքերն առանց որ և է խռովութեան, տիկին ժիլբէրը մնաք բարով ասաց մեզ և գնաց, չը թոյլ տալով մեզ նոյն իսկ մինչև կայարան ճանապարհ գնելու իրեն:

«Փիչերի մնացած մասն ես անցուցի Լուսին հետ, զարմացած այն ամենի վրայ, ինչ որ տեսել և լսել էի: Ես երեւակայում էի, որ յանձին տիկին ժիլբէրի ես կը տեսնեմ ցոփութեան քրջանն անցած մի կնոջ, մինչդեռ իմ տեսածը մի կին էր, որը մարտնչում էր կեանքի դէմ, որը լի էր սեպհական արժանապատուութեան զգացմամբ: Նրա ներկայութեամբ իմ հոգին հանգիստ չէր, սիրտս սաստիկ գործում էր և նրա մասին ունեցածս բոլոր կասկածները յօդս ցնդեցին: Ես չէի համարձակում իմ տպաւորութիւններն հաղորդել որդուն, բայց նա հարցրեց:

«—Գուք տեսնում էր, թէ ինչպիսի մարդիկ ենք մենք. բացատրեցէր ինձ, ինչու հէնց որ ես մօտիկանում եմ մի որ և է ընտանիքի և ցանկութիւն եմ յայտնում անդամ դառնալու այդ ընտանիքին, ինձ փոնդում են:

«Հարցն անյուծելի էր:

«—Խոստանում եմ ձեզ՝ իմանալ դրա պատճառը: Գնդապետ դը-Պարզը միշտ էլ չի կարող անյայտ մնալ: Ցանկանում էք, ես կը տեսնուեմ նրա հետ և կը հարցնեմ, թէ ինչու նա այդպէս տարօրինակ կերպով է վարուել ձեզ հետ:

«—Ուզում եմ,—Լուին լուռ կեցաւ և, գլուխը կախելով աւելացրեց.—նա ձեզ կը պատասխանէ այն, ինչ որ ուրիշներն են ասել միջնորդների միջոցով, որոնք իմ կողմից գնում էին նրանց մօտ, այն է՝ թէ աղջիկն ինձ չի համակրում, ուստի և չի կարող ընդունել իմ առաջարկութիւնը:

«—Եւ ձեր միջնորդները միշտ էլ այդ ձևով են մերժումն ստացել:

«—Երբեմն քիչ փոփոխած: Ախ, ոչ, ներեցէք... քիչ էր մնացել մոռանայի... Բարեկամներիցս մէկը մենամարտութեան է դուրս եկել իմ ուզած աղջիկներից մէկի հղբօր հետ: Եւ ես միշտ էլ հաւատացած եմ, որ Փակ Լեֆերը (բարեկամիս անունն այդպէս է) մենամարտութեան է դուրս եկել իմ պատիւը պաշտպանելուն համար, թէև նա հաւատացնում է, որ դա ոչ մի առնչութիւն չունի ինձ հետ: Մենամարտութեան արձանագրութիւնը հաստա-

տեց նրա խօսքերը, ուստի և ես էլ իրաւունք չունէի շարունակելու հարց ու փորձը:

«—Հաւատացնում եմ ձեզ,—ասացի ես,—որ եթէ երբ և է ես էլ կատարելու լինեմ նման տեսակ յանձնարարութիւն, ինչ որ Լեֆերն է կատարել, ապա ինձ էլ նոյնպիսի մութն մերժումով ճանապարհ կը դնեն...

«—Ուրեմն ինչպէս անել:

«—Ես վճռական բացատրութիւն կը պահանջեմ և դուք ամեն ինչ կիմանաք:

«—Ուրեմն,—ասաց նա,—դուք ենթադրում էք, թէ Փակ Լեֆերը ծածկում է ինձանից մերժման պատճառը:

«—Այո,—ասացի ես, նայելով ուղիղ նրա դէմքին:

«Նա չը ցնցուեցաւ, այլ միայն թախծութեամբ արտասանեց.

«—Ես միշտ էլ այդպէս էի կարծում:

«Սեղմելով նրա ձեռքը, ես հեռացայ: Այդ օրուանից, պարոններ, իմ մէջ ծնունդ առաւ մի նպատակ, որից ոչ ոք չէր կարող բաժանել ինձ, այն է՝ ինչ և լինի, անպատճառ իմանամ դրժբազդ Լուի Փիլլէրի կեանքը դառնացնող պապանիքը: Երբեմն-երբեմն ես հեռուից-հեռու դիտում էի բարեկամիս կեանքն իւր բոլոր մանրամասներով հանդերձ: Ես մտածում էի ինքս

ինձ, թէ նրա շափազանց ամօթխածութիւնը, անկասկած, հարկադրում էր մարդկանց մտածելու, թէ նա պատճառներ ունէր իրեն հասարակութիւնից հեռու պահելու: Մերթ ընդ մերթ ինձ թւում էր, թէ Լուին ցնդուած է և այդ միտքն ամրանում էր իմ մէջ մանաւանդ այն ժամանակ, երբ նա պատմում էր ինձ այնպիսի փաստեր, որոնք հնարովի էին թւում ինձ: Հարկաւոր է Կլոդ Բերնարի նման գիտնական լինել՝ վերլուծելու համար պարիսպի դերում գտնուող մարդկանց տարօրինակ զգացումները: Ամենափոքրիկ վրգովմուռքի ժամանակ պարիան զգում է, թէ ինչպէս իւր ստամոքսը կուշ է գալիս, արիւնը կանգ է առնում երակներում և շըրթունքները գունատուում են: Նա երեսը չուռ է տալիս մինչև անգամ անձանօթ մարդկանց պատահելիս, ինչու որ, խեղճին թւում է, թէ իւրաքանչիւր քայլափոխում իրեն պէտք է վերաւորեն. նոյն իսկ ջահել աղջիկների անմեղ հայեացքի մէջ նա ծաղր է տեսնում: Նրա սիրտը միշտ գործում է անսովոր ուժով: Պարիան ձգտում է միայնութեան մոլեռանդ ուխտաւորի նման, որը տաճարի մէջ փնտռում է մութ անկիւն և նստում բոլորից հեռու, որպէսզի նայի բոցափառուող մոմերին, Փրկչի խոցոտուած մարմնին և առհասարակ տանջանքի պատկերներին...

«Ահա թէ ինչ էր ասում ինձ Լուին և նրա սրտառուչ խօսքերը կրկին յուզում էին ինձ:— Սակայն ես առիթ ունեցայ համոզուելու, որ նա ցնդուած չէր, ինչպէս ես էի կարծում: —Ախ, բարեկամս, — ասաց միանգամ նա, գրկելով ինձ, — գուշակեցէք, թէ ում եմ տեսել: 2է, դուք երկար կըմտածէք, հարկաւոր չէ. օրիորդ դը-Գարդին: — Մի՛թէ, — հարցրի ես ժպտալով, երբ տեսայ նրա գէմքի վրայ արտայայտուած ուրախութիւնը, որ փոխել էր զժբազդ երիտասարդի կերպարանքը: — Ես ոչ միայն տեսել եմ նրան, այլ և հասկացել եմ նրա հայեացքից, որ նա անմասն է իւր հօր անգութ վարմունքի մէջ: Ես մինչև անգամ վճռեցի, թէ անկարելի բան եմ երևակայել, մի խօսքով ինքս ինձ ասացի, թէ միայն իմ երևակայութեանս մէջն են մարդիկ խուսափում ինձանից... — Տեսնում էք, իմ սիրելի Լուի, — նկատեցի ես, — դուք ինքներդ խոստովանում էք, որ սխալուել էք: Է՛հ, դուք ազատեցիք ինձ մի մեծ անհանգստութիւնից: Ես կարծում էի, թէ դուք անբժշկելի էք: — Դուք ինձ ցնորումս էիք համարում: — Զ՛մ... համաձայնեցէք, որ եթէ դուք

իմ տեղը լինէիր, միևնոյնը կը մտածէիր:

«—Չատ կարելի է: Այժմ պատասխանեցէք ինձ. համաձայն էք իմ կողմից գնալու գրնդապետի մօտ: Ինքս չեմ գնում, ինչու որ մայրս խիստ կը վշտանայ, երբ իմանայ իմ նոր փորձի մասին: Ես չեմ ցանկանում տանջել նրան. խեղճին այնպէս վախեցնում են իմ անյաջողութիւնները...»

«—Եթէ ուզում էք, ես հէնց այսօր երեկոյեան կերթամ Cassette փողոցը:

«—Եւ ասացէք դը-Պարզին, որ եթէ թիւրիմացութիւն պատահած չը լինէր, ես արդէն վաղուց խնդրած կը լինէի նրա աղջկայ ձեռքը: Սակայն, — աւելացրեց նա քիչ լռելուց յետոյ, — ես արդէն հօրից խնդրել եմ աղջկայ ձեռքը. դա հալիսինասիօն չէ... Ես առաջարկութիւն արի ե հէնց այն օրից նա սկսեց խուսափել ինձանից:

«Ժիլբէրը խորատուգուեցաւ մտքերի մէջ, իսկ նրա դէմքը մռայլուեցաւ:

«—Յաւական է, բաւական է, իմ սիրելի Լուի, — ասացի ես, — թողնենք առաջակները: Չեզ հրել են միմիայն այն պատճառով, որ լաւ չեն ճանաչել: Օրիորդ դը-Պարզը նայում էր ձեզ բարեհաճութեամբ և այդ ցոյց է տալիս, որ կամ ձեր առաջին առաջարկութիւնը չի հասկացուել և կամ ձեր վերաբերմամբ սենեցած

զգացմունքները փոխուել են: Ուրիշ ի՞նչ պէտք է լինի որ:

«—Այդ ճիշտ է, — ասաց նա մի այնպիսի եղանակով, որ կարծես ուզում էր ինքն իրեն համոզել: — Ե՞րբ կը գնաք գնդապետի մօտ:

«—Էզուց առաւօտեան: Անվայել կը լինէր, եթէ այսօր իսկ երեկոյեան գնայի նրա մօտ:

«Լուին հեռացաւ: Թւում էր, թէ նա պատրաստ էր աւելի շատ բաներ ասելու և միայն հեռանալով կարող էր այդ ցանկութեան առաջն առնել:

«Հետևեալ օրն ես ճանապարհուեցայ գրնդապետի մօտ, ոչ թէ նրա համար, որ պաշտօնապէս խնդրէի նրա աղջկայ ձեռքը Լուիի համար (դա տիկին ժիլբէրի գործն էր), այլ այն նպատակով, որ իմանայի, թէ ինչպէս կը վերաբերուի դը-Պարզը իւր աղջկայ և Լուիի ամուսնութեան մտքին:

«Ինձ զիմաւորեց մի մարդ, որի իւրաքանչիւր շարժումը իւր ազնուատոհմ ծագումն էր վկայում:

«—Պ. գնդապետ, — ասացի ես յարգանքով և վճռականութեամբ, — մի բանի ժամանակ սրանից առաջ իմ բարեկամ ժիլբէրը գիմել էր ձեզ մի նուրբ առաջարկութեամբ: Խնդիրը վերաբերում էր իմ բարեկամի և օրիորդ դը-Պար-

դի ամուսնութեանը և Լուի ժիլքէրը անհնարին չի համարում իւր առաջարկութեան կատարուելը, ինչու որ դուք լաւ էիք ընդունում նրան:

«Մինչ ես խօսում էի, ծերունի գնդապետի դէմքից անյայտացաւ սիրալիր ու քաղաքավարի արտայայտութիւնը, տեղի տալով խորը դարմացման:

«—Դուք խօսում էք իմ աղջկայ և Լուի ժիլքէրի ամուսնութեան մասին,—բացականչեց նա:—Եւ Փարիզի փաստաբանների ներկայացուցիչը թոյլ է տալիս իրեն այդ առաջարկութիւնն անելու...

«—Ի՞նչ էք ուզում դրանով ասել:

«—Եւ սակայն դուք անպատիւ մարդ չէք, —շարունակեց նա, յառելով ինձ վրայ իւր աչքերը, որոնց մէջ բռնկել էր զգուանքը,—ձեր անունն յարգանք է վայելում:

«—Պ. գնդապետ,—ասացի ես, հազիւ դասելով իմ յուզմունքը,—խնդրում եմ, անյապաղ յայտնեցէք ինձ, թէ ինչո՞վ եմ վիրաւորել ձեզ:

«—Դը-Դարդը նորից և առաջուանից աւելի մեծ ուշադրութեամբ նայեց ինձ, իսկ ես զգալով, որ համբերութիւնս սպառուում է, սառուոյց կտրեցի:

«—Դուք անպատճառ ցանկանում էք իմա-

նալ, թէ ինչո՞ւ ձեր խօսքերը վիրաւորեցին ինձ: Եթէ դուք անկեղծութեամբ էք խօսում, այդ ցոյց է տալիս, որ դուք չէք ճանաչում այն մարդուն, որը ձեզ իւր միջնորդն է դարձրել և համարձակում եմ նկատել, որ մի մարդ, երբ խօսում է մէկի կողմից, որին շատ քիչ է ճանաչում, անզգուշութիւն է գործում:

«—Քիչ է ճանաչում: Բայց ժիլքէրն իմ բարեկամս է: Նրա և իմ պատիւը մէկ է:

«—Մէկ է:

«—Այն, և դուք չը պէտք է այլ ևս տանջէք ինձ, ծածկելով այն բանի պատճառը, որը ստիպում է ձեզ մտածելու, թէ իբր ես գալով ձեզ մօտ Լուիի կողմից, պատուի օրէնքը ստնատակ եմ տուել: Ես չեմ ճանաչում մի աւելի պատուական, մեծահոգի և ազնիւ մարդ, քան իմ բարեկամս է, որի խնդիրը դուք որպէս վիրաւորանք էք ընդունում:

«—Ես տեսնում եմ,—ասաց գնդապետը կակղելով,—որ սխալուած եմ ձեր վերաբերմամբ: Դուք ոչինչ չը գիտէք և զա արդարացնում է ձեր միջնորդութիւնը: Խնդրում եմ ներեցէք ինձ այն բոլորի համար, ինչ որ ասել եմ յատկապէս ձեր անձի մասին:

«—Սպասեցէք մի վայրկեան, գնդապետ: Ձեր ասածն այնքան լուրջ է, որ ես յետ վեր-

ցնելով հանդերձ բարեկամիս առաջարկութիւնը, ինձ իրաւունք եմ համարում գիտենալու, թէ ինչո՞ւ է վիրաւորել ձեզ այդ առաջարկութիւնը: Ըստ երևութիւն ձեզ թւում է, թէ ես եկել եմ ձեզ մօտ պատիւն արատաւորուած մի մարդու կողմից և այժմ ես հաստատապէս մտադրուել եմ իմանալ, թէ ինչի մէջն էք մեղադրում դուք նրան: Եթէ դուք չէիք ցանկանում յայտնել այդ, ապա չը պէտք է ասէիք, թէ նրա առաջարկութիւնը վիրաւորում է ձեզ:

«Քնդապետը լռեց և յետոյ, գլուխը բարձրացնելով հարցրեց.

«—Իսկ եթէ ես հրաժարուեմ իմ ասածներից:—Թւում էր, որ նա գերմարդկային ոյժ էր գործ դնում իւր վրայ:

«—Դա ինձ չի գոհացնիլ: Կան խօսքեր, որոնք չը պէտք է արտասանուեն, բայց մի անգամ որ նրանք դուրս թռան մարդու բերանից, այլ ևս չի կարելի առանց բացատրութեան թողնել նրանց:

«—Դուք արգարացի էք,—ասաց գր-Պարզը,—բայց այժմ ես անկարող եմ ասել ձեզ ակիւն, ինչու որ տեսնում եմ, որ տխուր ճշմարտութիւնը բոլորովին անյայտ է ձեզ: Երեք օրից յետոյ դարձէք ինձ մօտ և ես խոստանում եմ ամեն բան որոշ ասել ձեզ:

«—Մի խօսք էլ. դուք ցանկանում էք փաստեր հաւաքել անձնապէս Լուի Ժիլբէրի դէմ:

«—Եղել են ըուպէներ, երբ ես կասկածել եմ նրա վրայ,—պատասխանեց գր-Պարզը,—բայց այժմ, նայելով ձեզ, ինձ թւում է, որ ես սխալուել եմ և ես ենթադրում եմ, որ Լուի Ժիլբէրը բազդի զո՞հ է... Ես խորապէս ամոստում եմ նրան:

«—Ուրեմն, գնդապետ,—վրայ բերի ես,—իննգիրը վերաբերում է նրա մերձաւորներից մէկին, նրա մօրը, կամ հօրը, կամ գուցէ մի միայն մօրը: Նա ապօրինի գաւտկ է: Ամբողջ գաղտնիքը դրա մէջն է, հա՞:

«Ես ուրախացած շունչ քաշեցի, համոզուած լինելով, որ ինձ յաջողուեցաւ բարձրացնել գաղտնիքի վրայից վարպտոյրը:

«—Միթէ դուք ինձ ընդունակ էք համարում այն բանին, որ ես կը մեղադրեմ մարդուն նրա ապօրինի ծնուելուն համար,—վրայ բերեց գր-Պարզը:—Ես արդէն ասացի ձեզ, որ վաղը չէ միւս օրը բացատրութիւն կտանաք: Խնդրում եմ, հպատակուեցէք իմ վճռին, որից ես յետ չեմ կանգնիլ:—Եւ նա կանգնեց, իմաց տալով, որ մեր տեսակցութիւնը վերջացած է:

«Ես անմիջապէս գնացի Լուիի մօտ, որը

սպասում էր ինձ Soufflot փողոցում: Տասը
րոպէից յետոյ ես արդէն նրա մօտն էի:

«— Գնդապետ դը-Պարզը կտրական կերպ
կերպով մերժում է ձեր առաջարկութիւնը,—
ասացի ես, հաւարելով բոլոր ոյժերս,— բայց
ինձ թւում է, իմ դժբաղդ բարեկամս, որ ձեր
այսքան ժամանակուայ տանջանքները չուտով
վերջ կունենան: Վաղը չէ միւս օրը ես կիմա-
նամ ձեր տանջանքների սոսկալի, բայց լիովին
որոշ պատճառը:

«Լուին լսում էր ինձ սարսափելի հանգրս-
տութեամբ:

«— Այսպէս ուրեմն, ես չը սխալուեցայ,—
ասաց նա,— իմ մերձաւորներիցս մէկի վրայ
մի սոսկալի արատ կայ ծանրացած:

«Ե՛հ, ի՞նչ կայ որ; աւելի լաւ. ես գե-
րադասում եմ ո՛չ առանց պատճառի տան-
ջուելը: Ես անհունս ցանկանում եմ, որ իմ
խորտակուած կեանքի, իմ անպատիւ դարձած
գոյութեանս գազանիքը բացուի: Ամեն բան,
այն, ամեն բան լաւ է անյայտութիւնից: Ա՛խ,
բարեկամս, շնորհակալ եմ ձեզնից:

«Իմ սիրտը կսկծում էր նրա խօսքերից:
«— Ժիրէր, — ասացի ես, — գնդապետը եր-
բուել է, որ անձնապէս ձեր դէմ ոչինչ չունի:

«— Լաւ, բարեկամ, խորապէս շնորհակալ
եմ ձեզնից և գիտեմ, թէ ինչ է մնում ինձ
անելու այսուհետեւ:

«— Ես ոչինչ չը գտայ պատասխանելու:
Ես գիտէի, որ նա միայն ձգտում էր այն բո-
ւաբան, երբ պիտի բացուէր սարսափելի գաղ-
տնիքը: «Ուրեմն, — մտածում էի ես, — նա ինք-
նասպանութիւն չի գործիլ»: Յետագայում ես
իմացայ, որ Լուին ոչինչ չէր ասել աիկին ժի-
րէրին: Պարոններ, ես կրճատում եմ այս տխուր
պատմութիւնը: Որոշեալ օրը ես գնդապետի
մօտ էի: Նա ընդունեց ինձ խիստ լուրջ, նոյն
խոյ տխուր դէմքով և պահանջեց, որ ես խօսք
տամ, թէ ոչինչ չեմ ասիլ Լուինին:

«— Դուք փաստաբան էք, — ասաց նա, — և
ես անկեղծ կը լինիմ ձեզ հետ, եթէ խօսք տաք
ինձ, որ ինչ որ պատմելու եմ ձեզ, գաղտնիք
կը պահէք:

«— Բայց, գնդապետ, — վրայ բերի ես, —
եւ եկել եմ ձեզ մօտ ոչ որպէս փաստաբան:
Մտածեցէք, չէ՞ որ այն դժբաղդը ինձանից է
սպասում իւր ապրելու կամ մեռնելու վճիռը:

«— Դրա համար էլ ես կը խօսեմ ձեզ հետ
անկեղծութեամբ, եթէ միայն խօսք տաք լը-
ուելու:

«Ի՞նչ պէտք էր անել, պարոններ, ես

խոստացայ լռել, շիմանալով, թէ ինչպէս կը պահէի խօսքս և մի քանի րոպէից յետոյ ես իմացայ այն սարսափելի և զգուելի հանելուկը, որը թունաւորել էր Լուի ժիլբէրի օրերը:

«Պուրս գալով դը-Գարգի տնից, ես խելագարի նման փախայ Փարիզից: Ես ցանկանում էի, որ Լուի ժիլբէրը կորցնէր իմ հետքը: Ես այնչափ սարսափած էի գնդապետի պատմածից, որ չէի ցանկանում պատահել իմ դժբաղդ ընկերոջս: Այդ սոսկալի պատմութիւնը կարող էր սպանել նրան և ես ոչ մի կերպ չէի համաձայնիլ պատմել նրան: Երգումը հարկադրում էր ինձ լուռ մնալու, բայց հէնց առանց այդ էլ ես անկարող էի նրան որ և է բան յայտնելու...

«Ամբողջ մի շաբաթ Լուին որոնում էր ինձ: Յետագայում նա ինձ ասաց, որ անշուշտ, իւր ուղեղը ժամանակաւորապէս խանգարուել էր և այդ դրութեան մէջ նա հետը շարունակ պահում էր լցրած ատրճանակը (այն միկնոյն ատրճանակը, որն ահա, ձեր առաջն է, որպէս ապացոյց սպանութեան), որպէսզի դէմ գնելով կրծքիս, հարկադրէր ինձ ասելու ճշմարտութիւնը, և ապա վերջ գնէր իւր կեանքին: Իւր այդ անխելք պտրտումների ժամանակ նա պատահում է իւր նախկին ընկերներից մի քանի-

սին, որոնք ենթադրելով, թէ նա իւր խելքը կորցրել է անյաջող սիրուց, առնում են նրան իրենց խնամակալութեան ներքոյ: Մի երեկոյ, տեսնելով նրան սովորականից դուրս գրգռուած դրութեան մէջ, ընկերներն համոզում են նրան մտնելու անառակութեան շքեղ պալատներից մէկը, որ գտնուում էր Jolibert փողոցում և աչքի էր ընկնում իւր հոյակապութեամբ: Նրանց տանում են մի մեծ սենեակ, որի պատերից մէկի վրայ փայտէ գեղեցիկ շրջանակի մէջ կախած էր մի մեծ պատկեր, որը ներկայացնում էր Լեդային և Կարապին: Յանկարծ հարեան սենեակից լսում է մի ձայն և Լուին ցնցում է:

«—Այդ ո՞վ է լսօսում,— բացականչում է Լուին, կարծես յանկարծակի կատաղելով:

«Նրա բարեկամները ծիծաղելով ստիպում են նրան նստել իւր առաջուայ տեղում:

«—Միամիտ երիտասարդ, հանգստացիր, դու կտեսնես նրան, նա իսկոյն կը յայտնուի. դա այս անառականոցը պահող կինն է:

«—Ընուտ, շտապեցէք, շտապեցէք, ազջիկներ, — շարունակում է նոյն ձայնը, որ ժիլբէրը լսում էր, թուի թէ, երազի մէջ: — Գահլիճում հիւրեր կան, խնդրում եմ, ձեզ կարգին պահեցէք:

«Մի անբացատրելի յուզմունք բռնում է

Լուսինն և նա բարձրանում է տեղից: Վերջապէս գուռը բացուում է և շէմքի վրայ երևում է կինը: Լուսում է կրկնակի ազազակ: Այն կինը, որին տեսնում է Լուսին, միանպամայն բացատրում է գժբազդ երիտասարդին իւր կեանքի խորտակման ամբողջ գաղտնիքը. այդ անիծուած տան կառավարչուհին նրա մայրն էր... նա կանգնած էր որդու առաջ նոր կերպարանքով, այդքան ցած, հրէշաւոր և զգուելի կերպարանքով...

«Նա նայում է որդուն նոյնպէս սարսափից բարանալով՝ կաթուած ստացածի նման և ահա, Լուսին հանում է գրպանից ատրճանակը և սառնարիւնութեամբ նշան է դնում այն անպատիւ կնոջն ու արձակում... Տիկին ժիլբէրը, կամ աւելի ճիշտը՝ ժիրօդօն ընկնում է գետնին երկու քայլ հեռու որդուց, որը ոտքով հրում է նրան մի կողմ: Տասը բուպէից յետոյ նա մեռնում է առանց ուշքի գալու:

Այդ ժամանակ ես Բրիւքսէլումն էի և հէնց հետեեալ օրն իմանալով Jolibert փողոցում տեղի ունեցածը, շտապում եմ վերադառնալ Փարիզ:

Պարոններ, ես չեմ ասիլ ձեզ այն բանայլ ֆրագը, թէ՛ դիէք ձեզ այն մարդու տեղը, որին գատում էք: Նա բացառութիւն է կազ-

մում... Աշխարհիս մէջ կան արարածներ, որոնք զոհ են գնում ուրիշների յանցանքներին՝ խորայելի քաւութեան նոխազի նման: Նրանց ամբողջ կեանքը մի անգութ ծաղր է: Ժիլբէրի համար այս աշխարհում տեղ չը կար: Ուրեմն ես չեմ խնդրում ձեզ, որ թեթևացնէք նրա պատիժը: Խնդրում եմ ձեզ, խիտտ պատժեցէք նրան, դատաւարտեցէք մահուան: Նա պատկանում է այն մարդկանց կարգին, որոնք հէնց երեխայութիւնից դատաւարուում են բազդի անողոք իրաւասութեանը, որը քշում է նրան անգոռնդի մէջ՝ մի տերևի նման: Կրկնում եմ, ես չեմ ուզում շարժել ձեր սիրտը, յառաջացնել ձեր մէջ կարեկցութիւն, որ շատ բնական կը լինէր պայծառ անցեալ ունեցած մի երիտասարդի նկատմամբ: Ինձ համար հեշտ է բուպէական կարեկցութիւն զարթեցնել ձեր սրբտերում, որի օգնութեամբ ես, շատ կարելի է, կարող կը լինեմ արդարացնել իմ քլիկնտին, բայց ես այդ չեմ ցանկանում: Ես պատրաստ եմ պռալու ձեր առաջ յանուն այն անբազդ մայրերի, որոնց աղջիկներին ծախում էին տիկին ժիրօդոյի միջոցով. «Նա լաւ է արել, որ սպանել է իւր մօրը»: Գիտենալով, որ օրէնքը դատաւարտում է նրանց, որոնք սպանութիւն են գործում, շատ կարելի է, դուք տարօրինակ

կը համարէր իմ խօսքերը, բայց ես ցանկանում եմ ասել ձեզ. «Եթէ դուք ցանկանում էք քաւութիւն, ապա դատապարտեցէք նրան ապրելու, ինչու որ կեանքը նրա համար մի ծանր բեռն է լինելու: Թող նրա թափած արիւնը լուանայ իւր ծագման արատաւոր բիծը: Նա սարսափով հրաժարուել է ցած և անազնիւ միջոցներով դիպուած հարստութիւնից: Աղքատութեան լայն դռնից դարձրէք նրան դէպի կեանքը և այն նոր պարտականութիւնները, որ դուք կը դնէք նրա վրայ, թող ստեղծեն նրա համար նոր պատասխանատուութիւն:

«Ահա թէ ինչի մասին ես կը խնդրէի ձեզ, պարոններ, փոխանակ ազաչելու, որ ի նկատի առնելով նրա բացառիկ դրութիւնը՝ ներէք նրան: Բայց ես զգում եմ, որ այսպէս խօսելով, ես խիստ մեծ բան պահանջած կը լինէի ձեր ընտանեկան աւանդութիւններից, որի համար էլ հէնց Լուին վրէժ է լուծել: Որդին սպանել է մօրը, ուրեմն պէտք է մեռնի նա, այսպէս են վճռել աստուածները, օրէնքների պաշտպանները:

«Ես վերջացրի և այժմ յանձնում եմ նրան ձեզ: Կատարեցէք ձեր պարտքն առանց քէնի, այլ և առանց թուլութեան, բայց թող գոնէ ձեր վճիռը պատճառաբանուած լինի: Մի դա-

տապարտէք նրան այն բանի համար, որ նա դժբաղդութիւն է ունեցել ծնուելու մոլեռանդութեան չափ պատուասէր հոգւով, — որ դուք էլ ունէք: Նա չը գիտէր, որ մի քանի զգացմունքներ, ինչպէս նաև մի քանի արտօնութիւններ սեպհականութիւն են որոշ շրջանի մարդկանց: Նա մոռացել էր, որ դժբաղդը չը պէտք է համարձակուի կրելու իւր սրտում պատուի զգացմունքը, որ պատիւը նրա համար մի խաբուսիկ գանձ էր, որով նա հրճւում էր ուրիշների հաշուին, որ գա ձեր՝ հասարակութեան արժանապատուութիւնը պաշտպանողներից սեպհականութիւնն է, որ նա գողացել էր: Լուի ժկլբէրը չը գիտէր, որ ինքն իրաւունք չունէր լինելու ազնիւ, մեծահոգի նրբազգաց, որ նրան չէր վայելում, որպէս արժանաւոր ընտանիքի զաւակին է վայելում, զարգարել իրեն այնպիսի յատկութիւններով, որոնք ազնուացնում են մարդու հոգին: Աւաղ, բարւոյ մասին ունեցած աւելի քան բարձր ասպետական կուլտուր և կեղտի նկատմամբ ունեցած զգուանքը դարձրին նրան ոճրագործ...»

«Եթէ դուք տեսնում էք նրա մէջ կարեկցութեան արժանի հոգի, ապա մի դատապարտէք նրան տաժանակիր աշխատանքի, աւելի լաւ է թողէք կախաղանը արիւնով մկրտի նրան,

ինչու որ այդ մարուր հոգու համար կեանքը
ոչնչութիւն է և միայն պատիւն է նրա համար
կեանք կազմում:

6797

ԳԻՆՆ Է 10 ԿՈՊ.

Պիմել հրատարակչին հետևեալ հասցեով՝ Բա-
լախան, Կոնտորա Մ. Ա. Կալանտարովա,
Захару Егіянцу.